

Adalékok a *-ban/-ben*, *-ba/-be* középmagyar kori használatához

Berente Anikó

Magyar nyelv és irodalom MA

Munkám vizsgálatának középpontjába két, a XVIII. században keletkezett szövegegyüttest állítottam. Az egyik az 1728 és 1744 között keletkezett szegedi boszorkányper-iratanyag, amelyet a Csongrád Megyei Levéltárban őriznek. A másik Árva Bethlen Kata önéletírása, amelynek megírását az író az 1740-es évek elején kezdte, s 1744-ben fejezett be. (Igaz, ezután évenként kiegészítette munkáját, a mű mégis csonka maradt.)

A boszorkányper iratai olyan szövegeket tartalmaznak, amelyekben megőrződtek a mindennapi nyelvhasználatra, hétköznapi események elmondására (is) jellemző nyelvi elemek. Az önéletírás ebből a szempontból hasonlítható a boszorkányperekhez: az önéletírás olyan narratív történetforma, amelyben szintén a mindennapi élet szociológiája érvényesül. A két mű (ha a 81 számozott, és 9 számozatlan periratot egy műnek vesszük) megírásához kapcsolódó szociális tényezők összehasonlításakor azonban sok különbség fedezhető fel, amelyeket a történeti szociolingvisztika kérdéskörén belül tárgyalhatunk. A boszorkányper iratait férfiak jegyezték le, a felső társadalmi rétegbe tartozó hivatali személyek, akik feltehetőleg a latin nyelv tudásával is bírtak. Bethlen Kata úgyszintén a felső társadalmi rétegbe tartozott, magas műveltségű asszony volt, aki a napló műfajához közelítve írta meg történetét.

A művekben a történeti szociolingvisztikának „megfelelően” grammatikai változók és azok változatainak vizsgálatát tűztem ki célul, ezen belül is az illativus (*bV*) és inessivus (*bVn*) előfordulásait. Az egyik hipotézisem az, hogy a boszorkányperek lejegyzői többször használtak hiperkorrekt (illativusi esetben használt *bVn*) alakokat, a stigmatizált (inessivusi esetben használt *bV*) változatok száma pedig elenyésző náluk. A másik előfeltevésem az, hogy az önéletírás szerzője a sztenderdizációs törekvéseknek megfelelően alkalmazza a *Hová?* és *Hol?* kérdésekre felelő névszóragjainkat. A talált adatokat statisztikailag is érdemes lehet elemezni, bár fontos hozzátennünk: az elért eredmények csupán adalékok lesznek egy korszak véletlenszerűen fennmaradt írásainak vizsgálatához.